

ชาวต่างชาติในเมืองไทยเป็นใครบ้าง?

ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเชิงพรรณนาว่า ชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นใคร มีจำนวนเท่าไร กระจายตัวอยู่ที่ไหน และทำอะไร โดยศึกษาจากชุดข้อมูล 100% สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 พบว่า ณ วันสำมะโน 1 กันยายน พ.ศ. 2553 มีชาวต่างชาติซึ่งได้รับการนิยามว่าเป็นผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทยทั้งหมด (ยกเว้นชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์) อาศัยอยู่ในประเทศไทยทั้งสิ้น 2,581,141 คน เป็นชายร้อยละ 56 หญิงร้อยละ 44 มีอายุต่ำกว่า 15 ปี 15 – 59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 984 และ 7 ตามลำดับ ชาวต่างชาติจากแต่ละภูมิภาคเป็นชายมากกว่าหญิง 1.1 – 3.1 เท่าตัว ยกเว้นชาวต่างชาติจากอเมริกากลางและใต้ที่เป็นหญิงมากกว่าชาย ชาวต่างชาติกลุ่มใหญ่ที่สุดมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คิดเป็นร้อยละ 72 ของทั้งหมด และมีชาวพม่ามากที่สุด 1.3 ล้านคน ในเรื่องของการกระจายตัว พบว่า มีชาวต่างชาติอาศัยอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ที่มากที่สุดอยู่ในภาคกลาง (ร้อยละ 40) รองลงมาเป็นกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 27) จังหวัดที่มีชาวต่างชาติอาศัยอยู่มากที่สุด 5 จังหวัดแรก คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร ชลบุรี สมุทรปราการ และปทุมธานี

มีชาวต่างชาติที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น 2.3 ล้านคน ร้อยละ 20 ของคนกลุ่มนี้ไม่ได้ทำงาน สัดส่วนชาวต่างชาติที่ไม่ทำงานพบสูงมากในกลุ่มที่มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุโรป ออสเตรเลียและโอเชียเนีย และอเมริกาเหนือ ส่วนใหญ่ของผู้ที่ทำงานมีสถานภาพเป็นลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 78) ผู้ที่ทำงานโดยไม่ได้เป็นลูกจ้าง (นายจ้าง ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และสมาชิกของการรวมกลุ่ม) คิดเป็นร้อยละ 16 สถานภาพของการทำงานเหล่านี้มีความแตกต่างกันบ้างตามกลุ่มของชาวต่างชาติ

คำสำคัญ: ชาวต่างชาติ สำมะโนประชากรและเคหะ วันสำมะโน

* รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Foreigners in Thailand

*Patama Vapattanawong**

Abstract

This article aimed to describe basic information of foreigners in Thailand: Who, how many, where they were and what they did, using data from the 100% sample of the Population and Housing Census 2010. The foreigners in this article were defined as people who were not Thai nationals, excluding undocumented hill – tribes and ethnic minorities. It was found that there were a total of 2,581,141 foreigners residing in Thailand as of September 1, 2010. Fifty – six percent were male and 44% were female. Foreigners aged lower than 15, 15 – 59, and 60 years or over accounted for 9, 84, and 7% of the population, respectively. Foreigners from regions except Central and South America were more male than female, with sex ratios ranging from 1.1 to 3.1 times. The Southeast Asian foreigners were the biggest group among non – Thais in Thailand, comprising 72% of the total. In addition, Burmese, the most prevalent, accounted for 1.3 million foreigners. It was also found that there are foreign residents in all regions of Thailand. The largest proportion of foreigners resided in the Central region (40%), while the second most populous site for foreigners was Bangkok (27%). The top five provinces by population of foreigners were Bangkok, Samut Sakhon, ChonBuri, Samut Prakan, and Pathum Thani.

There were 2.3 million foreigners aged higher than 15 years. Among them, 20% did not work. A high proportion of unemployed foreigners was found among those who were from East Asia, Europe, Australia and Oceania, and North America. Most working foreigners (78%) were private employees. Those whose working status was not employee (employer, self – employed, unpaid family worker, and member of cooperative) accounted for 16%. These working statuses were slightly different across regional groups of foreigners.

Keywords: Foreigners, Population and Housing Census, Census date

* Associate Professor, Institute for Population and Social Research, Mahidol University

บทนำ

คงไม่มีใครปฏิเสธว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศหนึ่งๆ ไม่ใช่เป็นเพียงพลเมืองของประเทศนั้นเพียงอย่างเดียว หากยังมีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราวเพื่อทำการบางอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน ปรากฏการณ์ที่แต่ละประเทศมีชาวต่างชาติอาศัยอยู่นั้น มีความชัดเจนยิ่งขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ ที่การพัฒนาการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ผู้คนสามารถเคลื่อนย้ายจากถิ่นที่อยู่หนึ่งไปสู่อื่นที่อยู่ใหม่ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สำหรับประเทศไทยนั้น จากการทำสำมะโนประชากรแบบสมัยใหม่ มีสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 2543 และ 2553 เท่านั้นที่มีการรายงานจำนวนประชากรจำแนกตามสัญชาติ เนื่องจากมีการถามถึงสัญชาติของประชากรที่แฉงนับได้ ณ วันสำมะโนนั่นเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขณะที่แฉงนับประชากรทั้งหมด ณ 1 เมษายน พ.ศ. 2513 ได้ 17.1 ล้านคน เป็นประชากรสัญชาติไทย 16.9 ล้านคน และไม่ใช่สัญชาติไทย 0.2 ล้านคน ประชากรสัญชาติไทยเพิ่มขึ้นเป็น 60.2 ล้านคน และไม่ใช่สัญชาติไทยเพิ่มขึ้นเป็น 0.7 ล้านคน เมื่อวันสำมะโน 1 เมษายน พ.ศ. 2543 สำหรับ ณ วันสำมะโนครั้งล่าสุด 1 กันยายน พ.ศ. 2553 นับประชากรสัญชาติไทยและไม่ใช่ไทยได้ 63.3 และ 2.6 ล้านคน ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ม.ป.ป.; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรไม่ใช่สัญชาติไทยเพิ่มขึ้น 2.4 ล้านคน ในช่วงเวลา 40 ปี ซึ่งสัดส่วนประชากรไม่ใช่สัญชาติไทยเมื่อเทียบกับประชากรที่แฉงนับได้ทั้งหมดไม่เพิ่มขึ้นเลยในช่วง 30 ปีแรก (ร้อยละ 1.3 เมื่อปี 2513 และร้อยละ 1.2 เมื่อปี 2543) แต่เมื่อปี 2553 สัดส่วนนี้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 3.9 หรือกว่า 3 เท่าตัวทีเดียว สัดส่วนนี้เพิ่มขึ้นเร็วมากในช่วง 10 ปีหลังนี้เอง

อาจมีคำถามว่า “ทำไมจึงต้องให้ความสนใจกับชาวต่างชาติในประเทศไทยด้วย?” คำตอบที่ง่ายที่สุดก็คือ “เพราะบุคคลเหล่านั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย” ซึ่งในบทความเรื่อง “จุดเปลี่ยนประชากรประเทศไทย” ได้ชี้ให้เห็นว่า “เหตุการณ์ทางประชากรที่โดดเด่นในปัจจุบันอีกอย่างหนึ่ง คือการที่มีประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านและที่ไกลออกไปเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น มีแนวโน้มว่าในอนาคตจะยังมีคนแปลกหน้าหรือคนจากประเทศอื่นๆ เข้ามาทำงานและอยู่อาศัยในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น” (ปราโมทย์ และปัทมา, 2554 หน้า 20) ประชากรเหล่านี้ย่อมมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางบวกและทางลบ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศไทยไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง การรู้จักประชากรกลุ่มนี้จึงเป็นสิ่งที่สมควรศึกษาอย่างยิ่งดังนั้น **บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเชิงพรรณนาว่า ใครบ้างคือชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีจำนวนมากน้อยเพียงใด กระจายกันอยู่ที่ไหน และทำอะไร**

ความหมายของชาวต่างชาติและข้อมูลที่ใช้ศึกษา

ความหมาย “ชาวต่างชาติ”

ชาวต่างชาติหรือคนต่างชาติซึ่งในบทความนี้อาจเขียนสลับไปมาบ้างนั้น หมายถึงใคร หากพิจารณาอย่างผิวเผินจากภายนอกเพียงอย่างเดียว เช่น รูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง อาจไม่ถูกต้องนัก การระบุให้ถูกต้องควรนำเรื่องของสัญชาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจาก สัญชาติแสดงถึงสถานะตามกฎหมายของบุคคลว่าเป็นพลเมืองหรือสมาชิกหรือคนในบังคับของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยที่ลักษณะทางชีวภาพและวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้

และผู้ที่ย้ายถิ่นฐานจากประเทศหนึ่งมาเป็นประชาชนของประเทศหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2541) ประเทศไทยมีกฎหมายอย่างน้อย 2 ฉบับที่มีการกล่าวถึงเรื่องของสัญชาติไว้ กฎหมายฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (2508) ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ มีใจความว่า “คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย สำหรับกฎหมายอีกฉบับ คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (2522) ซึ่งในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ก็เช่นกัน ระบุไว้ว่า “คนต่างด้าว” หมายความว่า บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย จากตัวอย่างกฎหมายที่ยกมานี้ จะเห็นว่าไม่ได้มีการพูดถึงชาวต่างชาติหรือคนต่างชาติ แต่จะพูดถึงคนต่างด้าวโดยใช้สัญชาติเป็นเครื่องกำหนดความเป็นหรือไม่เป็น คนต่างด้าว ดังนั้น ในเบื้องต้น ผู้เขียนจึงขอใช้คำจำกัดความของ “คนต่างด้าว” ตามความหมายในพระราชบัญญัติ เพื่อเป็นคำจำกัดความของ “ชาวต่างชาติ”

ข้อมูลที่ใช้ศึกษา

แหล่งข้อมูลที่สามารถให้จำนวนของชาวต่างชาติในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง แหล่งข้อมูลใหญ่ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ 1) ข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กระทรวงมหาดไทย เป็นข้อมูลทะเบียนบุคคลทุกคนทั้งที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทย ที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท; ก) คนไทยหรือคนมีสัญชาติไทย หรือคนต่างด้าวที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย ข) คนไม่มีสัญชาติไทย หรือชนกลุ่มน้อย ค) ผู้หนีภัยจากการสู้รบ ง) แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย หรือแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย และ จ) ชาวเขาที่อยู่นอกพื้นที่ที่อยู่อาศัย (มนตรี และเสถียร, 2547) โดยกำหนดเป็นเลขประจำตัว 13 หลัก 2) ข้อมูลของสำนักตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นข้อมูลบันทึกการเดินทางของคนต่างด้าว (บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย) ทุกประเภทที่เข้ามาหรือออกจากประเทศตามด่านตรวจคนเข้าเมืองทุกแห่ง 3) ข้อมูลจากสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน เป็นข้อมูลคนต่างด้าวที่ได้รับใบอนุญาตทำงานในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว และ 4) ข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นข้อมูลการแจงนับคนทุกคนที่มีสถานที่อยู่ปกติในประเทศระยะยาวหรือเข้ามาอยู่ในประเทศชั่วคราวแต่มากกว่า 3 เดือนขึ้นไปก่อนวันสำมะโน¹

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมีการจัดเก็บที่แตกต่างกันไป ทั้งในเรื่องของความครอบคลุมและเนื้อหา ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งข้อมูลจากการทำสำมะโนประชากรมีความครอบคลุมประชากรทุกคน ทั้งที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทย รวมถึงมีถิ่นที่อยู่ปกติในประเทศไทยเป็นการถาวร หรือเข้ามาอยู่ชั่วคราวแต่มากกว่า 3 เดือนขึ้นไป ข้อมูลชุดนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ไม่สามารถให้ภาพประชากรในลักษณะต่อเนื่องทุกปี แต่เป็นการให้ภาพ ณ วันใดวันหนึ่ง (วันสำมะโน) ทุกๆ 10 ปีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อตัดข้อจำกัดออก ข้อมูลจากสำมะโนประชากรสามารถให้รายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของบทความนี้ได้ครบถ้วน ดังนั้น บทความนี้มุ่งศึกษาจากเฉพาะข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นข้อมูลสำมะโนประชากรครั้งล่าสุด และจัดเก็บเป็นข้อมูลดิบรายบุคคลชุดข้อมูล 100%

¹ วันอ้างอิงของการแจงนับคนสำหรับการทำสำมะโนประชากร

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ให้คำอธิบายการใช้ข้อมูลสำหรับชุดข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 ว่า ในการทำสำมะโนครั้งนี้ บางพื้นที่สามารถนับจำนวนครัวเรือนได้ในภาพรวมเท่านั้น แต่ไม่สามารถสัมภาษณ์รายละเอียดของสมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนได้ จึงจำเป็นต้องมีการประมาณค่าด้วยวิธีการถ่วงน้ำหนักร่วมด้วย ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำค่าถ่วงน้ำหนักข้อมูลระดับบุคคล และครัวเรือนไว้ให้ในชุดข้อมูล ดังนั้นในการนำเสนอผลในบทความนี้ จึงเป็นผลของการวิเคราะห์ที่มีการถ่วงน้ำหนักแล้วทั้งสิ้น

การแจงนับคนของสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 นั้น นับคนทุกคนที่มีสถานที่อยู่ปกติในประเทศระยะยาว หรือเข้ามาอยู่ในประเทศชั่วคราวแต่มากกว่า 3 เดือนขึ้นไป ก่อนวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2553 (วันสำมะโน) แต่ไม่รวมคณะทูตต่างประเทศ คณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารต่างชาติที่มีสำนักงานอยู่ในประเทศไทย ไม่รวมผู้อพยพที่อยู่ในค่ายพักพิงตามชายแดน และไม่รวมชาวเขาที่มีที่อยู่อาศัยไม่เป็นที่ ซึ่งคำถามข้อ F9 ของแบบแจงนับ (สปค.2) เป็นการถามถึงสัญชาติ (รวมชนกลุ่มน้อย และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย) ของแต่ละบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนหนึ่งๆ คำถามข้อนี้สามารถนำมาจำแนกกว่าเป็นประชากรที่มีสัญชาติไทยหรือไม่ใช่ไทยได้ ดังนั้น “ชาวต่างชาติ” “ประชากรต่างชาติ” ในบทความนี้จึงหมายถึง ผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทยทั้งหมดยกเว้นชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่แจงนับได้ ณ วันสำมะโน 1 กันยายน พ.ศ. 2553

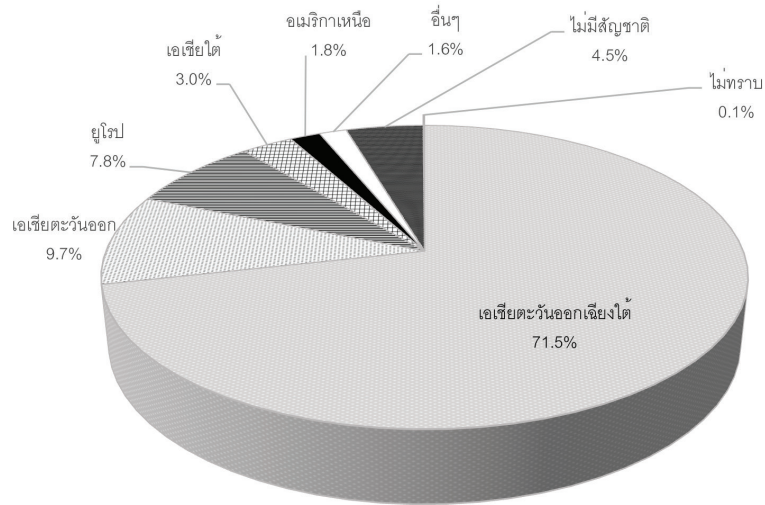
ขนาดและโครงสร้างประชากรของชาวต่างชาติในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์พบว่า ณ วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2553 มีชาวต่างชาติทั้งหมด 2,581,141 คน² อาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นชาย 1,434,764 คน (ร้อยละ 56) หญิง 1,146,377 คน (ร้อยละ 44) หรือคิดเป็นอัตราส่วนเพศ 125.2³ เกือบ 3 ใน 4 (ร้อยละ 72) ของชาวต่างชาติเหล่านี้มาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เหลือมาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ยุโรป เอเชียใต้ อเมริกาเหนือ และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 10 ร้อยละ 8 ร้อยละ 3 ร้อยละ 2 และร้อยละ 2 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติอีกร้อยละ 4 และไม่ทราบสัญชาติต่ำกว่าร้อยละ 1 (รูป 1)

² ตัวเลขที่ได้จากการวิเคราะห์ชุดข้อมูล 100% โดยผู้เขียนนั้น มีความแตกต่างเล็กน้อยจากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) ซึ่งได้รายงานว่ามีประชากรที่ไม่ใช่สัญชาติไทย (และไม่นับรวมชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย) อยู่เท่ากับ 2,581,466 คน

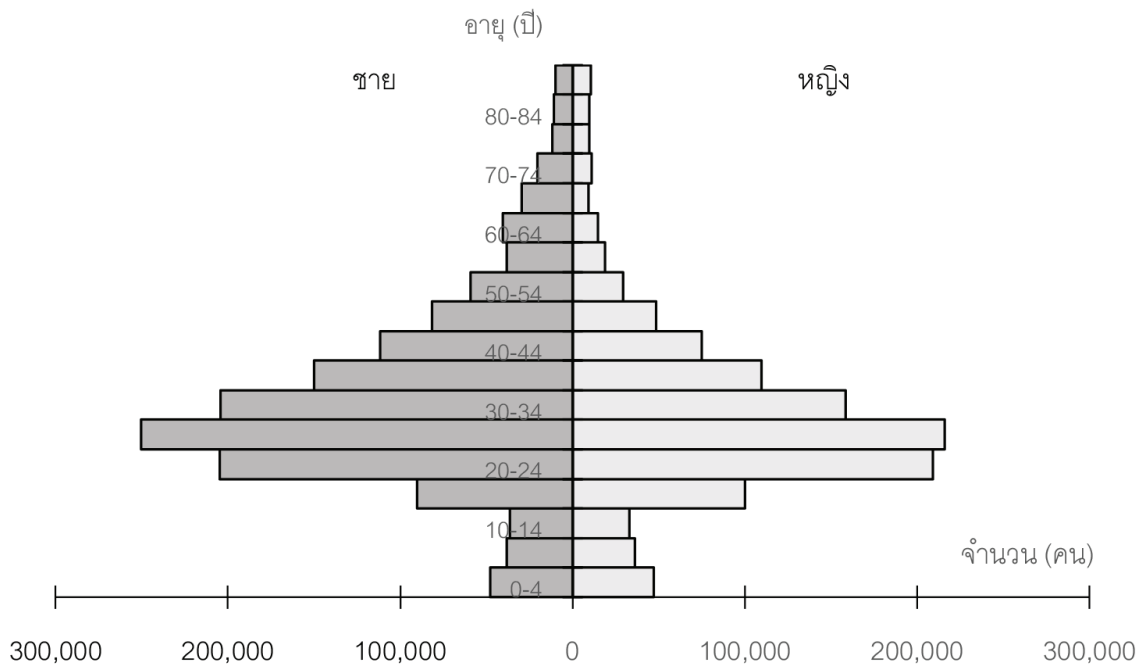
³ อัตราส่วนเพศ 125.2 หมายถึงมีประชากรชาย 125.2 คน ต่อประชากรหญิง 100 คน

รูป 1 ร้อยละของชาวต่างชาติจากภูมิภาคต่างๆ ของโลก ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553)

สำหรับโครงสร้างประชากรของชาวต่างชาติที่แจ้งนับได้ ณ วันสำมะโน พ.ศ. 2553 นั้น ได้แสดงไว้ด้วยพีระมิดประชากร (รูป 2) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ของประชากรกลุ่มนี้มีอายุอยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15 – 59 ปี) และกลุ่มอายุที่มีจำนวนชาวต่างชาติมากที่สุด คือ 25 – 29 ปี

รูป 2 พีระมิดประชากรของชาวต่างชาติในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ.2553)

แม้ว่าในภาพรวมส่วนใหญ่ของชาวต่างชาติจะมีอายุอยู่ในช่วงวัยทำงานก็ตาม (วัยเด็กร้อยละ 9 วัยทำงานร้อยละ 84 และวัยสูงอายุร้อยละ 7) หากเมื่อพิจารณาแยกตามภูมิภาคต่างๆ ของชาวต่างชาติพบว่ามีความแตกต่างของสัดส่วนประชากรวัยหลักๆ ที่เด่นชัด และได้แสดงไว้ในตาราง 1 ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

- **กลุ่มแรก** เป็นกลุ่มที่สัดส่วนวัยเด็กมากกว่าร้อยละ 10 แต่ไม่เกินร้อยละ 13 และสัดส่วนวัยเด็กสูงกว่าวัยสูงอายุ ชาวต่างชาติในกลุ่มนี้มาจากภูมิภาคเอเชียใต้ อเมริกากลางและใต้ และแอฟริกา
- **กลุ่มที่สอง** เป็นกลุ่มที่สัดส่วนวัยสูงอายุสูงร้อยละ 20 ถึง 32 ชาวต่างชาติในกลุ่มนี้มาจากภูมิภาคที่พัฒนาแล้วได้แก่ เอเชียตะวันออก ยุโรป อเมริกาเหนือ และออสเตรเลียและโอเชียเนีย
- **กลุ่มที่สาม** เป็นกลุ่มที่สัดส่วนของประชากรวัยหลักต่างๆ พอๆ กับภาพรวม ได้แก่ชาวต่างชาติที่มาจากภูมิภาคเอเชียกลาง
- **กลุ่มที่สี่** เป็นกลุ่มที่สัดส่วนวัยสูงอายุต่ำกว่าร้อยละ 6 ขณะที่สัดส่วนวัยทำงานกลับสูงมาก คือร้อยละ 85 ขึ้นไป ชาวต่างชาติในกลุ่มนี้มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันตก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มาจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สัดส่วนวัยสูงอายุมีเพียงร้อยละ 2 แต่สัดส่วนวัยทำงานสูงถึงร้อยละ 90 ที่เดียว และเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับชาวต่างชาติที่มาจากภูมิภาคอื่นๆ

สำหรับผู้ที่ไม่มีสัญชาติและไม่ทราบสัญชาตินั้น พบสัดส่วนของประชากรวัยเด็กสูงมาก กลุ่มผู้ไม่มีสัญชาติ สัดส่วนประชากรวัยเด็กสูงถึงร้อยละ 26 ในขณะที่สัดส่วนนี้ของกลุ่มไม่ทราบสัญชาติเท่ากับร้อยละ 24 (ตาราง 1)

ตาราง 1 ร้อยละของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จำแนกตามกลุ่มวัย ภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ) จำนวนรวม และอัตราส่วนเพศ ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553)

ภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ)	ร้อยละ			จำนวนรวม	อัตราส่วนเพศ
	วัยเด็ก (0-14 ปี)	วัยทำงาน (15-59 ปี)	วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)		
เอเชียกลาง	8.1	83.2	8.7	2,749	106.2
เอเชียตะวันออก	7.0	60.7	32.3	249,204	124.8
เอเชียใต้	11.2	81.4	7.4	78,454	169.9
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	8.4	90.0	1.5	1,845,788	111.4
เอเชียตะวันตก	9.1	85.0	5.8	6,634	264.0
ยุโรป	9.9	66.8	23.3	200,564	312.7
อเมริกากลางและใต้	11.3	78.9	9.8	10,608	84.6
อเมริกาเหนือ	5.0	70.8	24.2	46,279	280.2
แอฟริกา	12.5	78.8	8.7	8,166	244.6
ออสเตรเลียและโอเชียเนีย	9.5	70.3	20.2	13,233	301.0
ไม่มีสัญชาติ	25.6	66.4	8.0	117,315	106.7
ไม่ทราบสัญชาติ	24.2	68.2	7.6	2,147	101.0
รวม	9.3	83.5	7.3	2,581,141	125.2

จากตาราง 1 นอกจากจะได้อ้างอิงแสดงสัดส่วนชาวต่างชาติตามกลุ่มวัยต่างๆ แล้ว ยังได้แสดงอัตราส่วนเพศไว้ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวต่างชาติที่มาจากแต่ละภูมิภาคและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นชายมากกว่าหญิงทั้งสิ้น ยกเว้นเพียงภูมิภาคเดียว คือ อเมริกากลางและใต้ที่เป็นหญิงมากกว่าชาย ชาวต่างชาติจากยุโรป ออสเตรเลียและโอเชียเนีย เป็นชายมากกว่าหญิงประมาณ 3 เท่าตัว ชาวต่างชาติจากอเมริกาเหนือเป็นชายมากกว่าหญิงเกือบๆ 3 เท่าตัว เช่นกัน ในขณะที่ชาวต่างชาติจากภูมิภาคต่างๆ ของเอเชียเป็นชายมากกว่าหญิงราว 1.1 – 1.7 เท่าตัวเท่านั้น (ยกเว้นกลุ่มที่มาจากเอเชียตะวันตก)

ชาวต่างชาติกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อ 1 กันยายน พ.ศ. 2553

ชาวต่างชาติ 10 ลำดับแรก

จากจำนวนชาวต่างชาติทั้งหมด 2.6 ล้านคนที่แฉกนับได้ ณ วันสำมะโน 1 กันยายน พ.ศ. 2553 นั้น เมื่อจำแนกตามสัญชาติ พบว่า เป็นชาวต่างชาติจาก 179 ชาติทั่วโลก ชาวต่างชาติ 10 ชาติแรกที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมากที่สุดตามลำดับ คือ พม่า 1.3 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นประมาณครึ่งหนึ่งของชาวต่างชาติทั้งหมด รองลงมา คือ กัมพูชา 0.3 ล้านคน ลาว 0.2 ล้านคน จีน 0.1 ล้านคน สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น ชาติละ 8 หมื่นเศษ อินเดีย และสหรัฐอเมริกา ชาติละ 4 หมื่นเศษ และสองลำดับสุดท้าย คือ เยอรมนี และฝรั่งเศส ชาติละ 2 หมื่นเศษ ชาวต่างชาติที่เหลืออีก 169 ชาติมีจำนวนรวมกันเท่ากับ 0.2 ล้านคน นอกจากนี้ จำนวนชาวต่างชาติ 4 ลำดับแรก ซึ่งได้แก่พม่า กัมพูชา ลาว และจีนนั้น เมื่อรวมกันแล้วคิดเป็น 3 ใน 4 (ร้อยละ 75) ของชาวต่างชาติทั้งหมด (ตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวน ร้อยละ และร้อยละสะสม ของชาวต่างชาติ 10 ลำดับแรก ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553)

สัญชาติ	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
พม่า	1,292,686	50.1	50.1
กัมพูชา	281,292	10.9	61.0
ลาว	222,432	8.6	69.6
จีน	141,553	5.5	75.1
สหราชอาณาจักร	85,836	3.3	78.4
ญี่ปุ่น	80,898	3.1	81.5
อินเดีย	46,326	1.8	83.3
สหรัฐอเมริกา	40,230	1.6	84.9
เยอรมนี	24,383	0.9	85.8
ฝรั่งเศส	22,486	0.9	86.7
อื่นๆ	223,558	8.7	95.4
ไม่มีสัญชาติ	117,315	4.5	99.9
ไม่ทราบ	2,147	0.1	100.0
รวม	2,581,141	100.0	

ชาวต่างชาติจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังได้กล่าวแล้วว่าเกือบ 3 ใน 4 (ร้อยละ 72) ของชาวต่างชาติทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน 1 กันยายน พ.ศ. 2553 นั้น มาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในส่วนนี้จึงเป็นการขยายรายละเอียดของชาวต่างชาติกลุ่มนี้

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละชาวต่างชาติจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เรียงตามลำดับ) ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ.2553) และอัตราส่วนเพศ

สัญชาติ	ชาย	หญิง	รวมสองเพศ	ร้อยละ	อัตราส่วนเพศ
พม่า	699,296	593,390	1,292,686	70.0	117.8
กัมพูชา	155,191	126,101	281,292	15.2	123.1
ลาว	91,223	131,209	222,432	12.1	69.5
เวียดนาม	9,071	8,591	17,662	1.0	105.6
ฟิลิปปินส์	7,406	10,168	17,574	1.0	72.8
มาเลเซีย	6,137	2,045	8,182	0.4	300.1
สิงคโปร์	2,276	676	2,952	0.2	336.7
อินโดนีเซีย	1,820	1,132	2,952	0.2	160.8
ติมอร์เลสเต	30	15	45	0.0 *	200.0
บรูไนดารุสซาลาม	9	2	11	0.0 **	450.0
รวม	972,459	873,329	1,845,788	100.0	111.4

หมายเหตุ: * ร้อยละ 0.002** ร้อยละ 0.001

ชาวพม่า กัมพูชา และลาว ซึ่งเป็นชาวต่างชาติ 3 ลำดับแรก และคิดเป็นร้อยละ 70 ของชาวต่างชาติทั้งหมดนั้น (ดูร้อยละสะสมในตาราง 2) เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะชาวต่างชาติที่มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน พบว่า เป็นชาวต่างชาติ 3 ชาตินี้ถึงร้อยละ 97 ที่เดียว มีชาวเวียดนาม ฟิลิปปินส์ ชาติละร้อยละ 1 และมีชาวมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ติมอร์เลสเต บรูไนดารุสซาลาม ชาติละต่ำกว่าร้อยละ 1 (ตาราง 3)

โครงสร้างเพศของชาวต่างชาติแต่ละชาติกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกับภาพรวมทั้งหมด กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง ดังจะเห็นได้จากอัตราส่วนเพศที่มีค่าเกิน 100 เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวต่างชาติที่มาจากมาเลเซียและสิงคโปร์ เป็นชายมากกว่าหญิงกว่า 3 เท่าตัว ส่วนชาวต่างชาติจากติมอร์เลสเตและบรูไนดารุสซาลาม แม้ว่าเป็นชายมากกว่าหญิง 2 และกว่า 4 เท่าตัว ตามลำดับ ก็ตาม แต่ชาวต่างชาติทั้งสองชาตินี้ก็มีจำนวนน้อยมากเพียง 11 และ 45 คน ตามลำดับเท่านั้น นอกจากนี้ ยังพบว่าอัตราส่วนเพศของชาวต่างชาติเพียง 2 ชาติ คือลาวและฟิลิปปินส์ที่มีค่าน้อยกว่า 100 ซึ่งหมายถึงว่ามีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย โดยชาวต่างชาติทั้งสองนี้เป็นหญิงมากกว่าชายประมาณ 1.4 เท่าตัว (ตาราง 3)

การกระจายตัวของชาวต่างชาติตามภาคและจังหวัด

การกระจายตัวตามภาค

จากตาราง 4 ในภาพรวมของชาวต่างชาติทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโนนั้น ร้อยละ 40 อยู่ในภาคกลาง ร้อยละ 27 อยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 14 ร้อยละ 12 และร้อยละ 7 อยู่ในภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ ซึ่งร้อยละการกระจายตัวของชาวต่างชาติไปตามภาคต่างๆ ในภาพรวมนี้เป็นผลมาจากที่ส่วนใหญ่ของชาวต่างชาติ (ร้อยละ 72) มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และชาวต่างชาติจากภูมิภาคนี้กระจายตัวตามภาคต่างๆ ของประเทศไทยคิดเป็นร้อยละตามลำดับดังนี้⁴ ภาคกลาง (ร้อยละ 46) กรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 20) ภาคใต้ (ร้อยละ 17) ภาคเหนือ (ร้อยละ 10) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 7)

เมื่อพิจารณาเฉพาะชาวต่างชาติที่มาจากภูมิภาคอื่นๆ นอกเหนือจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มไม่มีสัญชาติและไม่ทราบสัญชาติแล้ว พบว่า ชาวต่างชาติกลุ่มนี้ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 615,891 คน นั้น ไม่ว่าจะเป็นชาวต่างชาติจากเอเชียกลาง เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ เอเชียตะวันตก ยุโรป อเมริกากลางและใต้ อเมริกาเหนือ ออสเตรเลียและโอเชียเนีย ต่างอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมากกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวต่างชาติกลุ่มที่ไม่มีสัญชาติ (จำนวน 117,315 คน) อาศัยอยู่ในภาคเหนือสูงที่สุด 79,808 คน (ร้อยละ 68) รองลงมาอยู่ในภาคกลาง 20,129 คน (ร้อยละ 17) อยู่ในกรุงเทพมหานคร 9,963 คน (ร้อยละ 8) อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3,839 คน (ร้อยละ 3) และอยู่ในภาคใต้ 3,576 คน (ร้อยละ 3) ตามลำดับ (ตาราง 4)

ตาราง 4 จำนวนชาวต่างชาติ จำแนกตามภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ) ภาคที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ.2553)

ภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ)	ภาคที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย					ทั่วราชอาณาจักร
	กรุงเทพมหานคร	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
เอเชียกลาง	2,560	187	2	0	0	2,749
เอเชียตะวันออก	149,400	59,825	23,171	7,921	8,887	249,204
เอเชียใต้	49,604	18,281	1,773	3,103	5,693	78,454
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	361,800	852,325	182,042	130,979	318,642	1,845,788
เอเชียตะวันตก	3,854	1,803	268	293	416	6,634
ยุโรป	88,176	58,762	11,525	21,830	20,271	200,564
อเมริกากลางและใต้	8,947	1,338	96	168	59	10,608
อเมริกาเหนือ	23,253	11,611	4,082	4,274	3,059	46,279

⁴ ไม่ได้แสดงค่าร้อยละไว้ในตาราง 4

ตาราง 4 (ต่อ) จำนวนชาวต่างชาติ จำแนกตามภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ) ภูมิภาคที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ.2553)

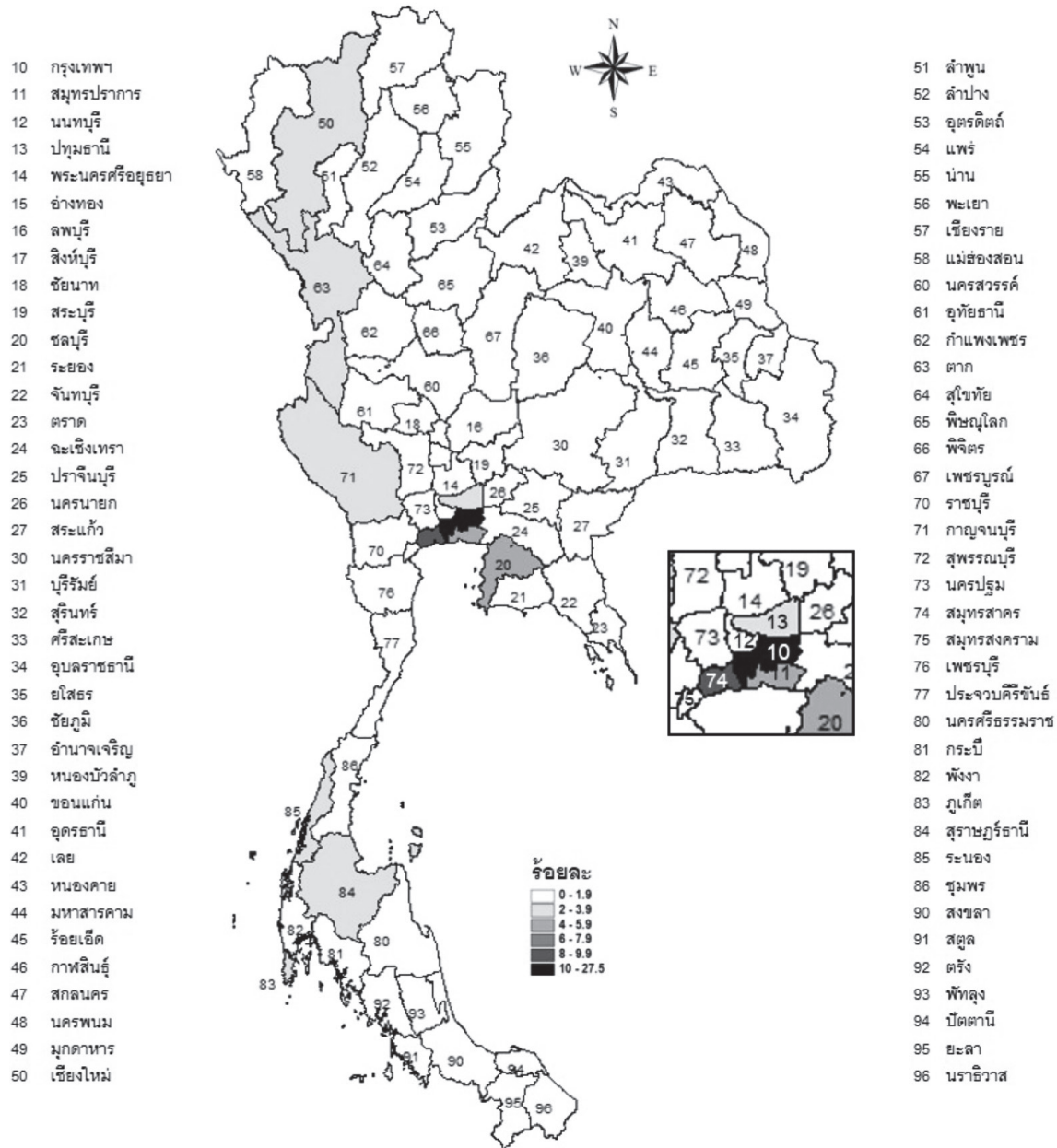
ภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ)	ภูมิภาคที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย					ทั่วราชอาณาจักร
	กรุงเทพมหานคร	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
แอฟริกา	5,755	1,489	186	286	450	8,166
ออสเตรเลียและโอเชียเนีย	5,837	3,982	683	1,084	1,647	13,233
ไม่มีสัญชาติ	9,963	20,129	79,808	3,839	3,576	117,315
ไม่ทราบสัญชาติ	1,889	65	64	69	60	2,147
รวม	711,038	1,029,797	303,700	173,846	362,760	2,581,141
(ร้อยละ)	(27.5)	(39.9)	(11.8)	(6.7)	(14.1)	(100.0)

การกระจายตัวตามจังหวัด⁵

จากแผนที่ประเทศไทย (รูป 3) ที่แสดงการกระจายร้อยละของชาวต่างชาติตามจังหวัดต่างๆ พบว่า ชาวต่างชาติกระจุกตัวกันอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นครมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด จังหวัดที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจทางภาคใต้ รวมทั้งจังหวัดที่อยู่แนวชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า และเมื่อเรียงตามลำดับจังหวัดที่มีชาวต่างชาติอาศัยอยู่จากมากไปน้อย 15 ลำดับ เป็นดังนี้ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร ชลบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี ภูเก็ต เชียงใหม่ ระนอง ตาก กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี ระยอง ชุมพร เชียงราย และนนทบุรี ซึ่งชาวต่างชาติใน 15 จังหวัดนี้คิดเป็นร้อยละ 75 ของชาวต่างชาติทั้งหมด ยิ่งกว่านั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของชาวต่างชาติ (ร้อยละ 51) อาศัยอยู่ในเพียง 5 จังหวัดเท่านั้น คือ กรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 27) สมุทรสาคร (ร้อยละ 9) ชลบุรี (ร้อยละ 6) สมุทรปราการ (ร้อยละ 5) และปทุมธานี (ร้อยละ 4)

5 ยังรวมบึงกาฬไว้ในจังหวัดหนองคาย

รูป 3 แผนที่แสดงการกระจายร้อยละของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553) ไปตามจังหวัดต่างๆ

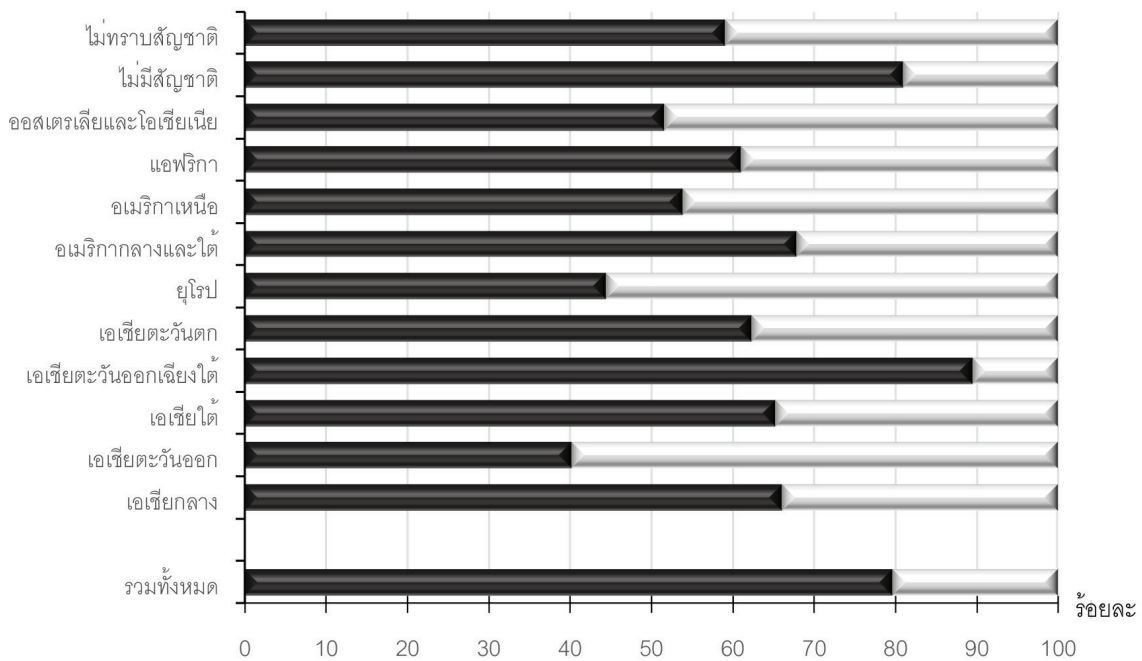
สถานการณ์การทำงานของชาวต่างชาติในประเทศไทย

ในการทำสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 นั้น ผู้ที่เข้าข่ายของการแฉงนับเรื่องการทำงานคือ ประชากรทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยที่แบบแฉงนับเริ่มด้วยข้อถามเกี่ยวกับอาชีพหลักในรอบปีที่แล้ว คือ “ในรอบปีที่แล้ว.....(ชื่อ).....ทำงานหรือไม่” สำหรับการบันทึกคำตอบนั้น ถ้าไม่ทำงาน ก็จะบันทึกว่า “ไม่ทำ” แต่ถ้าทำงานจะต้องบันทึก “หน้าที่ที่รับผิดชอบ” และ “ตำแหน่ง” (ถ้ามี) ผู้ที่ตอบว่าไม่ทำงานการถามเรื่องการทำงานก็สิ้นสุด

แต่สำหรับผู้ตอบว่าทำงานนั้น จะมีการถามต่อด้วยคำถามอีก 3 ข้อ คือ “สถานที่ทำงานที่...(ชื่อ)...ทำอยู่เป็นกิจการอะไร” “...(ชื่อ)...ทำงานในฐานะอะไร” และ “ปัจจุบัน สถานที่ทำงานของ...(ชื่อ)...อยู่ที่ไหน”

ตาราง 1 แสดงไว้แล้วว่าชาวต่างชาติที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 91 ของชาวต่างชาติทั้งหมด ดังนั้น การสอบถามเรื่องการทำงานจึงครอบคลุมชาวต่างชาติ 2,343,036 คน ชาวต่างชาติที่อยู่ในวัยทำงานเหล่านี้ 1,864,296 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 80 เป็นผู้ทำงาน และเมื่อจำแนกตามภูมิภาคต่างๆ ของชาวต่างชาติ พบว่ามีชาวต่างชาติจาก 4 ภูมิภาค ที่สัดส่วนของผู้ที่ไม่ทำงานสูงถึงครึ่งหนึ่งหรือมากกว่าครึ่งของผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งได้แก่ ชาวต่างชาติจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก (ร้อยละ 60 ไม่ทำงาน) ยุโรป (ร้อยละ 56 ไม่ทำงาน) ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย (ร้อยละ 48 ไม่ทำงาน) และอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 46 ไม่ทำงาน) (รูป 4) เป็นที่น่าสังเกตว่าทั้ง 4 ภูมิภาคนี้ประกอบด้วยประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ สำหรับชาวต่างชาติในแต่ละภูมิภาคอื่นๆ ที่เหลือสัดส่วนของผู้ที่ทำงานสูงกว่าผู้ที่ไม่ทำงานทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างชาติวัยทำงานจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10 คน จะเป็นผู้ที่ทำงานถึง 9 คนทีเดียว

รูป 4 ร้อยละการทำงานของชาวต่างชาติจากภูมิภาคต่างๆ ของโลก ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553)

หมายเหตุ: เป็นผู้ที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

ชาวต่างชาติที่ทำงาน มีสถานภาพการทำงานแตกต่างกัน สถานภาพการทำงานในที่นี้ได้มาจากคำถาม “...(ชื่อ)...ทำงานในฐานะอะไร” ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 8 สถานะ คือ นายจ้าง ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ผู้ช่วยธุรกิจส่วนตัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ลูกจ้างรัฐบาล ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างเอกชน สมาชิกของการรวมกลุ่ม และทำงานแต่ไม่ทราบสถานภาพ ซึ่งเมื่อรวมสถานะลูกจ้างรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มเดียวกัน

แล้ว พบว่า ร้อยละ 78 ของผู้ทำงานทั้งหมดมีสถานภาพเป็นลูกจ้างเอกชน รองลงมาเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยไม่มีลูกจ้าง (ร้อยละ 8) เป็นผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (ร้อยละ 6) สำหรับชาวต่างชาติที่เป็น นายจ้างมีอยู่ประมาณร้อยละ 2 ในขณะที่ร้อยละ 1 ทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ (ตาราง 5)

ตาราง 5 ร้อยละและจำนวนของชาวต่างชาติในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553) จำแนกตามสถานภาพของการทำงาน

สถานภาพของการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
นายจ้าง	33,782	1.8
ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	145,237	7.8
ผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	110,157	5.9
ลูกจ้างรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ	28,069	1.5
ลูกจ้างเอกชน	1,451,889	77.9
สมาชิกของการรวมกลุ่ม	10,742	0.6
ไม่ทราบสถานภาพ	84,420	4.5
รวม	1,864,296	100.0

หมายเหตุ: เป็นผู้ที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

จากสถานภาพการทำงานที่แสดงไว้ในตาราง 6 ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 กลุ่มนั้น **เมื่อรวมสถานภavnายจ้างผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และสมาชิกของการรวมกลุ่มเข้าด้วยกันแล้วกำหนดใหม่ให้เป็นสถานภาพ “ไม่ใช่ลูกจ้าง”** แล้วนำมาจำแนกตามภูมิภาคของชาวต่างชาติ พบว่า ส่วนใหญ่ของชาวต่างชาติที่มาจากแต่ละภูมิภาคมีสถานภาพเป็นลูกจ้างเอกชนมากกว่าสถานภาพอื่นๆ อย่างไรก็ตาม มีสัดส่วนสถานภาพการทำงานของชาวต่างชาติบางภูมิภาคที่มีแบบแผนแตกต่างออกไปอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ชาวต่างชาติจากภูมิภาคเอเชียกลางมีสัดส่วนผู้ที่ทำงานแต่ไม่ทราบสถานภาพการทำงานสูงมาก (ร้อยละ 43) ชาวต่างชาติจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีสัดส่วนผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างกับผู้ที่เป็นลูกจ้างเอกชนพอๆ กัน (ร้อยละ 41 เปรียบเทียบกับร้อยละ 44) ส่วนชาวต่างชาติจากภูมิภาคเอเชียใต้มีสัดส่วนผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างสูงมาก (ร้อยละ 56) ในทางตรงกันข้าม ชาวต่างชาติจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นลูกจ้างเอกชนสูงมากถึงร้อยละ 85 นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวต่างชาติจากภูมิภาคอเมริกาเหนือทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจด้วยสัดส่วนที่สูงมากกว่า ชาวต่างชาติจากภูมิภาคอื่นๆ อย่างเด่นชัด (ร้อยละ 13 เปรียบเทียบกับร้อยละ 1-8) และที่น่าสนใจประการสุดท้ายคือ ชาวต่างชาติที่ไม่มีสัญชาติมีสัดส่วนผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างสูงถึงร้อยละ 58 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ที่ทราบสัญชาติ (ตาราง 6)

ตาราง 6 ร้อยละและจำนวนของชาวต่างชาติในประเทศไทย ณ วันสำมะโน (1 กันยายน พ.ศ. 2553) จำแนกตามภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ) สถานภาพของการทำงาน

ภูมิภาค (ตามกลุ่มสัญชาติ)	สถานภาพการทำงาน (ร้อยละ)					รวม
	ไม่ใช่ลูกจ้าง	ลูกจ้าง รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ	ลูกจ้าง เอกชน	ไม่ทราบ สถานภาพ	รวมทุก สถานภาพ	
เอเชียกลาง	20.1	7.7	28.9	43.3	100.0	451
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	41.2	4.0	44.5	10.2	100.0	99,920
เอเชียใต้	56.4	2.9	30.2	10.5	100.0	40,699
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	10.8	0.9	84.8	3.5	100.0	1,557,050
เอเชียตะวันตก	27.4	7.5	44.7	20.4	100.0	3,618
ยุโรป	33.5	6.5	45.7	14.3	100.0	63,224
อเมริกากลางและใต้	23.5	5.1	52.1	19.3	100.0	3,263
อเมริกาเหนือ	18.2	12.9	59.9	9.0	100.0	20,407
แอฟริกา	37.1	5.0	45.0	12.9	100.0	4,568
ออสเตรเลียและโอเชียเนีย	24.0	8.5	54.6	12.9	100.0	5,715
ไม่มีสัญชาติ	57.6	1.2	39.2	2.0	100.0	65,227
ไม่ทราบสัญชาติ	0.6	0.0	8.2	91.2	100.0	154
รวม	16.1	1.5	77.9	4.5	100.0	1,864,296
(จำนวน)	(299,918)	(28,069)	(1,451,889)	(84,420)	(1,864,296)	

หมายเหตุ: เป็นผู้ที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

อภิปรายผล

บทความนี้นำเสนอสถานการณของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยศึกษาจากข้อมูลการทำสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้หลักการแล้ว นับคนทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย นอกจากการแจงนับคนแล้ว ยังมีรายละเอียดข้อมูลด้านประชากร เช่น อายุ เพศ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ เช่น การทำงาน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นสถานการณของชาวต่างชาติได้หลายมิติ เพิ่มขึ้นกว่ารายงานสำมะโนประชากรและเคหะที่เผยแพร่โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) อย่างไรก็ตาม จุดด้อยของข้อมูลชุดนี้คือ สถานการณในลักษณะของภาพนิ่ง ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งก็คือ ณ วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2553 ซึ่งอาจนับได้ว่าล้าช้าไป เพราะนับถึงวันนี้ก็ล่วงเลยมา 5 ปี

จากข้อมูลสำมะโนประชากร พ.ศ. 2553 ณ วันที่ 1 กันยายน มีชาวต่างชาติอาศัยอยู่ในประเทศไทยทั้งสิ้น 2,581,141 คน คิดเป็นชายร้อยละ 56 และหญิงร้อยละ 44 เป็นผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) วัยทำงาน (อายุ 15–59 ปี) และวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 984 และ 7 ตามลำดับ ชาวต่างชาติกลุ่มใหญ่ที่สุดมาจาก

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คิดเป็นร้อยละ 72 ของทั้งหมด และเป็นชาวพม่ามากที่สุด (1.3 ล้านคน) จำนวนเหล่านี้ น่าจะต่ำกว่าความเป็นจริง สิ่งที่สามารถยืนยันได้ประการหนึ่งก็คือ การที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำคำอธิบายการใช้ข้อมูลดิบสำหรับผู้ขอใช้ข้อมูลทุกราย โดยชี้แจงว่า บางพื้นที่สามารถนับจำนวนครัวเรือนได้ในภาพรวม แต่ไม่สามารถสัมภาษณ์รายละเอียดของสมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนได้ จึงจำเป็นต้องมีการประมาณค่าด้วยวิธีการถ่วงน้ำหนักร่วมด้วย คำอธิบายการใช้ข้อมูลดังกล่าวนี้สะท้อนว่า ในทางปฏิบัติ น่าจะมีการตกเจนนับคนไม่มากนักน้อย (หรือนับคนไม่ครบ/ครอบคลุมนับ)

การทำสำมะโนฯ ของประเทศไทยยังเป็นลักษณะการทำแบบเต็มรูปแบบหรือแบบดั้งเดิม (Full or traditional census) ที่อาศัยพนักงานเจนนับจำนวนมาก เก็บข้อมูลประชากรทุกคนจากทุกครัวเรือนพร้อมกันตามเวลาที่อ้างอิง การทำเช่นนี้ในปัจจุบันมีความยากลำบากมากกว่าเมื่ออดีตมาก โดยเฉพาะเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นมาก สังคมมีความซับซ้อนขึ้น ความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น ลักษณะที่อยู่อาศัยที่เปลี่ยนไปในแนวตั้งของพื้นที่เขตเมือง (ตึกสูง คอนโดมีเนียม อพาร์ทเมนต์) รวมทั้งผู้คนมีความเป็นส่วนตัวสูง ความเกรงกลัวต่อเรื่องความปลอดภัย ความลับของข้อมูล สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญของการเจนนับคนให้ครบถ้วนด้วยสำมะโนแบบดั้งเดิม ซึ่งประเทศที่พัฒนาหลายประเทศได้เปลี่ยนวิธีการทำสำมะโนแบบดั้งเดิมมาเป็นสำมะโนแบบทางเลือกอื่น เช่น ประเทศในยุโรปที่มีการทำสำมะโนโดยใช้ฐานทะเบียนราษฎร (Registered – based census) สำมะโนแบบผสม (Mixed forms census) สำมะโนแบบหมุนเวียน (Rolling census) (Valente, 2010)

ประเด็นการให้คำจำกัดความของชาวต่างชาติในบทความนี้ แม้ว่าจะไม่นับรวมชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์แล้วก็ตาม (สามารถจำแนกได้เนื่องจากมีรหัสตัวแปรสัญชาติที่บอกว่าเป็นชาวเขา) แต่ก็ยังพบว่ายังมีกลุ่มที่ไม่มีสัญชาติราว 1 แสนเศษ ซึ่งโครงสร้างอายุของประชากรกลุ่มนี้แตกต่างจากชาวต่างชาติกลุ่มอื่นๆ ที่ทราบสัญชาติอย่างชัดเจน ดังแสดงไว้ในตาราง 1 เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างของโครงสร้างอายุของประชากรกลุ่มนี้ จึงได้วิเคราะห์ภาษาที่ใช้พูดประจำระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และพบว่าร้อยละ 87 (ไม่ได้แสดงผลในตาราง) มีภาษาพูดที่แสดงว่าเป็นชาวเขา หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ภาษากะเหรี่ยง ม้ง ลัวะ มูเซอร์ โซ่ ลาวโซ่ง มอแกน ฯลฯ ชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีภาวะเจริญพันธุ์สูง ขณะที่ความยืนยาวชีวิตต่ำ จึงทำให้มีสัดส่วนประชากรวัยเด็กสูงมากนั่นเอง กรณีเช่นนี้ กล่าวได้ว่า สำหรับข้อมูลจากสำมะโนประชากรการใช้สัญชาติเพียงอย่างเดียวเพื่อเป็นเครื่องมือแบ่งว่าเป็นชาวต่างชาติหรือไม่นั้นอาจไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทยหรือคนต่างด้าวจำนวนหนึ่งที่ได้สิทธิในการมีถิ่นที่อยู่ถาวร (Permanent resident) ในประเทศไทย โดยมีใบสำคัญของคนต่างด้าวเสมือนบัตรประจำตัวประชาชน คนกลุ่มนี้ ร้อยละ 85 มาจากประเทศจีน (กฤตยา, 2547) ดังนั้น ผลการศึกษานี้ที่แสดงว่ามีต่างชาติชาวจีนอยู่ 1 แสน 4 หมื่นเศษนั้น จึงอาจเป็นการนับรวมคนต่างด้าวที่มาจากจีนและได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยถาวรในประเทศไทย หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นพลเมืองของไทยเข้าไว้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

สถานการณ์ของชาวต่างชาติที่เสนอทั้งหมดนี้เป็นเพียงข้อมูลพื้นฐานเพื่อตอบคำถามว่า ใครบ้างคือชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีจำนวนมากน้อยเพียงใด กระจายกันอยู่ที่ไหน และทำอะไร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับบุคคล และถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงข้อมูลพื้นฐาน แต่มีข้อมูลหลายส่วนที่สามารถจุดประกายคำถามขึ้นเพื่อหาคำตอบหรือศึกษาในเชิงลึกต่อไป สิ่งที่ควรศึกษาต่อได้แก่

- ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติจากแต่ละภูมิภาคอย่างไร
- ชาวต่างชาติที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่ไม่ได้ทำงานมีลักษณะการอยู่อาศัยอย่างไร เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเมื่อใด มีความสัมพันธ์กับประชากรไทยหรือไม่/อย่างไร
- การศึกษาเชิงลึกกลุ่มชาวต่างชาติที่สัดส่วนของวัยสูงอายุสูง ถึงเหตุผล แรงจูงใจ ที่ทำให้มาอยู่อาศัยในประเทศไทย
- การศึกษาโครงสร้างเพศของชาวต่างชาติที่ส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง แต่ทำไมจึงมีบางชาติที่เป็นหญิงมากกว่าชาย
- นอกจากนั้นการศึกษาต่อโดยใช้การวิเคราะห์ระดับครัวเรือนของชาวต่างชาติก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจและยังไม่มีการศึกษาสำหรับข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนบทความขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ให้ความอนุเคราะห์ชุดข้อมูล 100% สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2547). คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวนเท่าไร? ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ? ใน กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวนเท่าไร? ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ? (หน้า 19 – 37). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, เอกสารทางวิชาการหมายเลข 288.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์. (2554). จุดเปลี่ยนประชากรประเทศไทย. ใน สุรีย์พร พันพึ้ง และมาลี สันภูวรรณ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2554: จุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคมไทย(หน้า 13 – 22). นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96, ตอนที่ 28 (1 มีนาคม 2522).
- พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 82, ตอนที่ 62 ก (4 สิงหาคม 2508).
- มนตรี จงพูนผล และเสถียร ก่อเกียรติตระกูล. (2547). ระบบฐานข้อมูลประชากรในประเทศไทยของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. ใน กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวนเท่าไร? ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ? (หน้า 41 – 69). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, เอกสารทางวิชาการหมายเลข 288.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ ๒๓ เรื่องที่ ๕ ชาติพันธุ์. (2541).
กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513: ทั่วราชอาณาจักร*. กรุงเทพมหานคร.
_____. (2545). *สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543: ทั่วราชอาณาจักร*. กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2555). *สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553: ทั่วราชอาณาจักร*. กรุงเทพมหานคร.
- Valente, P. (2010). Census taking in Europe: How are people counted in 2010? *Population & Societies*, 467: 1 – 4.
Retrieved June 16, 2015, from http://www.unece.org/fileadmin/DAM/publications/oes/STATS_population.societies.pdf